

Tematska studija o pravu osoba s invaliditetom da učeštvuju u procesu donošenja odluka

**Tematska studija
o pravu osoba s
invaliditetom da
učestvuju u procesu
donošenja odluka**

UNITED NATIONS
It's Your World

UVOD

Specijalna izvjestiteljica UN o pravima osoba s invaliditetom, Catalina Devandas-Aguilar, je predstavila svoj godišnji izvještaj o radu na 31. sjednici Vijeća za ljudska prava UN u martu 2016. godine. Dio njenog izvještaja je tematska studija o pravu osoba s invaliditetom da učestvuju u procesu donošenja odluka koja je prevedena na naš jezik. U pripremi ove studije, Specijalna izvjestiteljica je analizirala 144 podneska koja je primila kao odgovor na upitnik upućen državama članicama, nacionalnim institucijama za ljudska prava, UN agencijama, organizacijama civilnog društva, kao i osobama s invaliditetom i organizacijama koje ih predstavljaju, vezana za stanje učešća osoba s invaliditetom u procesu odlučivanja.

IV

**UČEŠĆE OSOBA S
INVALIDITETOM U
PROCESU DONOŠENJA
ODLUKA**

VAŽNOST EFIKASNOG I ZNAČAJNOG UČEŠĆA OSOBA S INVALIDITETOM

1.

Učešće osoba s invaliditetom za poboljšanje odluka: raznolike perspektive za bolje rezultate

- 25.** Raznolikost je fundamentalni aspekt ljudskog postojanja. Ljudska bića imaju iskustvo života iz različitih perspektiva u skladu s njihovim višebrojnim osobinama ili identitetima: pol, rasa, boja, nacionalnost, seksualna orijentacija, jezik, vjera, porijeklo, starost, invaliditet ili bilo koji drugi status. Ova raznolikost se odražava u načinu na koji ljudi donose odluke, djeluju i učestvuju u društvu. Osobe s invaliditetom su dio ove ljudske raznolikosti i, vjerovatno, čine jednu od najvažnijih heterogenih grupa stanovništva. Pored toga u praksi, uprkos dugotrajnim naporima, osobe s invaliditetom se i dalje suočavaju s preprekama da učestvuju kao ravnopravni članovi društva, u cijelom svijetu. Oni rijetko imaju pozicije u vlasti, njihova mišljenja se rijetko razmatraju i obično se ne konsultuju prilikom kreiranja politika, čak ni kad one uključuju ona pitanja koja se direktno tiču osoba s invaliditetom.
- 26.** Kao što je bilo očigledno u procesu koji je vodio usvajanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, učešće osoba s invaliditetom u procesu donošenja odluka može imati ogroman uticaj na aktivnosti vlade i dovesti do boljih odluka, koje utiču na osobe s invaliditetom jer su osobe s invaliditetom u najboljoj poziciji da prepoznaju svoje vlastite potrebe i najprikladnije politike koje bi zadovoljile te potrebe. Učešćem osoba s invaliditetom osigurava se da državne politike i programi budu osmišljeni na osnovu njihovih potreba i želja. Stoga će inkluzija osoba s invaliditetom u proces javnog odlučivanja rezultirati većom efikasnošću i pravednijim korištenjem resursa, što vodi do boljih rezultata za osobe s invaliditetom i njihove zajednice.
- 27.** Inkluzivno društvo je ono koje vrednuje i slavi raznolikost i priznaje da pojedinci s različitim iskustvima, talentima i pogledima donose nove ideje i rješenja. Uvođenjem komplementarnih i raznolikih

perspektiva, osobe s invaliditetom mogu značajno doprinijeti kreiranju politike i procesu odlučivanja, poticati prilike za inovaciju i efikasnost, i bolje predstavljati različite zahtjeve građana. Države koje potiču aktivno učešće svih svojih građana, uključujući osobe s invaliditetom, vjerovatnije će smanjiti socijalne tenzije i stoga povećati socijalnu koheziju.

2.

Učešće u djelovanju i osnaživanju

- 28.** Učešće može biti transformativni alat za društvene promjene. Napori da se aktivno uključe osobe s invaliditetom u procese donošenja odluka su važni ne samo zato što rezultiraju boljim odlukama i efikasnijim rezultatima, nego zato što promovišu djelovanje i osnaživanje. Kroz učešće, građani postaju više uključeni u proces odlučivanja i više informisani o tome kako funkcioniše kreiranje politike i kako oni mogu doprinijeti tome. Kada se osobe s invaliditetom uključe u proces javnog odlučivanja, one razvijaju vještine zagovaranja i pregovaranja koje im omogućuju da bolje izraze svoje stavove i ostvare svoje težnje. Što više osobe s invaliditetom učestvuju u takvim procesima, to njihov glas postaje snažniji. Stoga je i povećanje društvenog kapitala snažno povezano s povećanim učešćem.
- 29.** Efikasno i značajno učešće osoba s invaliditetom takođe promoviše i osjećaj vlasništva nad procesom i rezultatima procesa. Osjećaj vlasništva građana nad procesom i rezultatima procesa ne bi trebalo prevoditi usko ili podcijeniti, jer ono pojačava prihvatanje javnosti i uspješnu implementaciju javne politike. Efikasno učešće osoba s invaliditetom u svim fazama kreiranja politike će razviti osjećaj vlasništva i odgovornosti za javne odluke i može pojačati interes administracija u procesu donošenja odluka vođenih željama javnosti. Prema tome, takvo učešće može doprinijeti jačanju povjerenja javnosti i smanjenju protivljenja odlukama vlade. Skupine osoba s invaliditetom bi takođe imale priliku da izgrade bliži odnos s donosicima odluka i tvorcima politike i utiču na zagovaranje drugih skupina.
- 30.** Učešće osoba s invaliditetom može dodatno poboljšati njihov osjećaj ponosa, jer su tradicionalno, ili bili isključeni iz procesa donošenja odluka, ili su bili uključeni na način koji nije omogućio efikasno i značajno angažovanje. Nevidljivost osoba s invaliditetom u procesu javnog odlučivanja pojačava iskrivljena shvatanja prema njima i, na kraju, doprinosi nedostatku svijesti o njihovim sposobnostima i pravima kao ravnopravnim članovima demokratskih društava. Njihovo značajno učešće potiče poštovanje i podršku za raznolikost u društvu, razbijajući stereotipe i jačajući njihov identitet kao grupe.
- 31.** Kako osobe s invaliditetom čine najmanje 15 posto svjetske populacije, što je 1 milijarda ljudi, njihovo učešće u implementaciji politika i programa može imati dubok uticaj na društvo. Njihova sposobnost da aktivno učestvuju na tržištu rada, obrazovanju, porodičnom životu, slobodnom vremenu, kulturi i sportu na ravnopravnoj osnovi s drugima, zahtijeva ukidanje višestrukih različitih strukturalnih, fizičkih i prepreka u stavovima. Inkluzija osoba s invaliditetom u svim pitanjima, uključujući, ali ne ograničavajući se samo na procese koji su specifični za osobe s invaliditetom, direktno se bavi ovim preprekama i izbjegava stvaranje novih. Njihova aktivna inkluzija šalje jasnu poruku donosiocima odluka i društvu u cjelini da su osobe s invaliditetom nosioci prava koji su sposobni da učestvuju i da se značajno angažuju na svim nivoima društva.

3.

Učešće kao komponenta dobrog upravljanja

- 32.** Sve više se prepoznaje da je učešće kritična komponenta dobrog upravljanja i demokratije. Civilno društvo je važno sredstvo za kanalsanje interesa i očekivanja svojih članova i grupa koje imaju iskustvo u preprekama u učešću. Organizacije civilnog društva (u daljem tekstu OCD) su strateški akteri koji mogu potaći transparentnost i odgovornost država i potaći ih da se bore protiv nejednakosti i isključenosti. Organizacije osoba s invaliditetom mogu igrati važnu ulogu u promociji efikasnog upravljanja, zahtijevajući od vlasti da budu odgovorne i čineći ih senzitivnim na njihove potrebe, te u poboljšanju javnog upravljanja i zaštiti ljudskih prava. Odgovori iz upitnika su istakli brojne primjere dobre prakse o učešću osoba s invaliditetom u javnom odlučivanju, koji pokazuju njihovu ulogu i dodanu vrijednost u kreiranju politike te kasnijoj implementaciji i procesu monitoringa.
- 33.** Državna tijela će takođe imati koristi od redovnog angažmana osoba s invaliditetom, kako bi naučili ne samo o njihovim specifičnim potrebama nego i o politikama potrebnim kako bi se odgovorilo na njihove potrebe. Time bi se takođe pružila prilika državnim službenicima da razumiju vrijedan doprinos koji osobe s invaliditetom mogu napraviti u društvima kao i da izbjegnu podržavanje zastarjelih pristupa invaliditetu koji, u suštini, isključuju određeni segment populacije.

B

OSIGURATI UČEŠĆE ORGANIZACIJA OSOBA S INVALIDITETOM

1.

Organizacije koje predstavljaju osobe s invaliditetom

34. Navodeći da je primarna obaveza Država da blisko konsultuju i aktivno uključuju osobe s invaliditetom, uključujući i djecu s invaliditetom, putem organizacija koje ih predstavljaju, Konvencija o pravima osoba s invaliditetom se bavi fundamentalnim izazovom nedostatka direktnog učešća osoba s invaliditetom. Koristeći moto pokreta osoba s invaliditetom, “ništa o nama bez nas”, osobe s invaliditetom se prepoznaju kao glavni sagovornici kada je riječ o implementaciji ovog međunarodnog ugovora pa bi države trebale uvijek dati prednost njihovom mišljenju o pitanjima koja se na njih odnose.

Nadalje, u skladu s članom 12. i opštim principima Konvencije, pravo na učešće se odnosi na sve osobe s invaliditetom, uključujući i one koji možda trebaju obimnu podršku kako bi izrazili svoje stavove.

35. Kako bi se osiguralo učešće osoba s invaliditetom, mobilizirao društveni kapital i olakšala kolektivna akcija među njima, sve osobe s invaliditetom imaju pravo osnovati, pridružiti se i učestvovati u OCD, naročito organizacijama osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju. Međunarodne, nacionalne i lokalne organizacije osoba s invaliditetom jačaju uticaj zajednice osoba s invaliditetom, i igraju ulogu posrednika između pojedinaca i države na taj način doprinoseći izgradnji inkluzivnog društva u kojem su prava osoba s invaliditetom u potpunosti ostvarena.

36. Organizacije koje predstavljaju osobe s invaliditetom su nevladine članske organizacije stvorene s ciljem zajedničkog djelovanja, izražavanja, promocije, provođenja i/ili borbe za polje zajedničkog interesa. Vođene i kontrolisane od strane osoba s invaliditetom, ove organizacije trebaju biti priznate od strane sektora koji predstavljaju, te mogu koristiti različite strategije za promociju svojih ciljeva,

uključujući i zagovaranje, podizanje svijesti, pružanja usluga i uzajamnu podršku. One mogu djelovati kao pojedinačne organizacije, koalicije ili krovne organizacije osoba s invaliditetom koje nastoje pružiti koordinirani glas pokreta osoba s invaliditetom u interakciji sa vlastima. Organizacije roditelja djece s invaliditetom su ključne za olakšavanje, promociju i osiguravanje autonomije i aktivnog učešća njihove djece, stalno poštujući volju i sklonosti djeteta i uvijek uzimajući u obzir njihove razvojne sposobnosti.

- 37.** Konvencija o pravima osoba s invaliditetom je ubrzala proces osnivanja organizacija samozastupnika s intelektualnim invaliditetom, osoba iz autističnog spektra i drugih osoba kojima može trebati obimna podrška kako bi izrazili svoje stavove. Organizacije roditelja i rođaka osoba kojima je potrebna podrška često su imale ulogu u pružanju takve podrške, a mogu se naći i organizacije koje uključuju i roditelje i samozastupnike. Uloga roditelja u takvim organizacijama se treba sve više kretati prema pružanju podrške, a samozastupnici trebaju imati punu kontrolu.
- 38.** Važno je razlikovati organizacije “od” osoba s invaliditetom, koje vode osobe s invaliditetom i organizacija “za” osobe s invaliditetom, koje su obično neprofitne organizacije koje pružaju usluge osobama s invaliditetom i često takođe zastupaju u njihovo ime. Ova zagovaračka uloga treba biti pažljivo procijenjena, jer se lako može dogoditi da se zagovaranjem zalaže za osiguranje kontinuiteta usluga, bez obzira na to da li su ili nisu zasnovane na ljudskim pravima ili da li su željena opcija osoba s invaliditetom. Neuspjeh država da prepoznaju razliku između organizacija “od” i “za” osobe s invaliditetom nalazi se u srcu istorijskih napetosti između ove dvije vrste organizacije, kao što su one oko legitimnosti, izbora i kontrole, i raspodjele sredstava. U nastojanju da obezbijede istinsko učešće osoba s invaliditetom u procesu donošenja odluka, države trebaju osigurati da se prednost da volji i sklonostima osoba s invaliditetom.

2.

Promocija osnivanja organizacija osoba s invaliditetom

- 39.** Države moraju stvoriti stimulatívno okruženje za osnivanje i funkcionisanje organizacija osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju, kao dio njihovih obaveza da se pridržavaju prava na slobodu udruživanja. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom zahtjeva da države promovišu osnivanje organizacija osoba s invaliditetom koje bi ih predstavljale na međunarodnom, nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou (čl. 29). U skladu s tim, države bi trebale usvojiti okvirnu politiku kojom se olakšava osnivanje i održivi rad organizacija osoba s invaliditetom, koja bi trebala uključiti pregled postojećeg zakonodavstva, obezbjeđenje finansijske i druge podrške, te uspostavu formalnog mehanizma u zakonu, kojim se osigurava da se organizacije osoba s invaliditetom mogu registrovati, učestvovati i biti konsultovane kao pravna lica.
- 40.** Organizacije osoba s invaliditetom se često suočavaju s velikim izazovima u sticanju pravnog statusa, jer je postupak registracije nepristupačan, skup i birokratski. Ovo predstavlja prepreku za sticanje

pravnog subjektiviteta i vanjskih izvora finansiranja kao i za ispunjavanje uslova za sticanje poreznih olakšica. Osim toga, propisi u mnogim zemljama zahtijevaju da organizacije osoba s invaliditetom pripadaju i opštem redovnom, i posebnom registru određenom za invalidnost kako bi stekli neophodni formalni status. U konačnici, brojne organizacije koje predstavljaju osobe s invaliditetom ostaju neregistrirane. Države moraju implementirati sistem registracije koji je jednostavan, fleksibilan, ekspanzivan, u potpunosti pristupačan, ne preskup i/ili čak i besplatan, kako bi se olakšala registracija organizacija osoba s invaliditetom.

- 41.** Promocija povoljnog okruženja za organizacije osoba s invaliditetom kako bi se uspješno razvile i dalje predstavlja izazov u mnogim zemljama. Ovo zahtijeva ne samo strateški odgovor, nego i zajedničku odgovornost većeg broja zainteresiranih strana koji uključuje vlade, nacionalne institucije za ljudska prava, međunarodne agencije za saradnju i privatni sektor.

3.

Nezavisnost i samostalnost

- 42.** Države imaju obavezu da neopravdano ne ometaju ostvarivanje prava osoba s invaliditetom na slobodu udruživanja u zakonu ili u praksi. U tom smislu, organizacije koje predstavljaju osobe s invaliditetom imaju pravo na rad bez uplitanja države u njihovo poslovanje; njihovi članovi moraju biti slobodni sami da kreiraju svoje statute, strukturu i aktivnosti i donose odluke bez uplitanja države. Stoga se države moraju suzdržati od miješanja u odluke i aktivnosti organizacija koje predstavljaju osobe s invaliditetom i usvojiti sve potrebne mjere, uključujući zakonodavne mjere, da ograniče sposobnosti nacionalnih, regionalnih i lokalnih vlasti da ugroze njihovo poslovanje kroz reviziju registracije i zahtjeve za finansiranje.
- 43.** Globalno, OCD i borci za ljudska prava se sve više suočavaju sa ograničenjima države u odnosu na njihovo poslovanje. U nekim zemljama, oni su predmet odmazde od strane države, u obliku ograničenja, cenzure, smanjenja budžeta, zastrašivanja i neutemeljenih kaznenih prijava. Specijalna izjaviteljica je bila obaviještena o prijetnjama organizacijama osoba s invaliditetom usmjerenim na ograničavanje njihovog rada nakon što su zagovarali za svoja prava na međunarodnom nivou i osudili prepreke za registraciju i pribavljanje vanjskih izvora finansiranja. U takvim okruženjima, osobe s invaliditetom ne mogu u potpunosti iskoristiti svoje pravo na učešće u javnom životu.
- 44.** Postoji zabrinutost da u nekim zemljama, organizacijama osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju i koje su zaista nezavisne, nedostaje pravi prostor za djelovanje i učešće, a organizacije koje sponzorira vlada, mogu slobodno raditi. Države se moraju suzdržati od zahtjeva da pravno lice mora biti osnovano ili da organizacija za osobe s invaliditetom mora biti registrovana kao preduslov za ostvarivanje slobode udruživanja.
- 45.** Države često opravdavaju svoje intervencije u rad organizacije pravdajući to potrebom za unapređenjem odgovornosti i transparentnosti, ili usklađivanjem ili koordiniranjem njihovih aktivnosti, a stvarna namjera je, u većini slučajeva, da ušutkaju disidentska mišljenja i pretvore takve organizacije

u „vladine“ organizacije. Međutim, organizacije koje predstavljaju osobe s invaliditetom nisu dio javnog sektora i ne mogu biti predmet regulacije i kontrole, osim ako je to propisano zakonom i ako je neophodno zaštititi legitimni interes u demokratskom društvu. Države takođe moraju osigurati da članovi organizacija osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju imaju neometan pristup nezavisnom i nepristranom pravosudnom tijelu za rješavanje bilo kakvih unutrašnjih sporova.

- 46.** Konačno, države moraju osigurati da se organizacije osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju, mogu slobodno uključiti u rad nacionalnih i međunarodnih mehanizama za monitoring ljudskih prava, uključujući Komitet za prava osoba s invaliditetom, druge međunarodne ugovore i tijela, univerzalni periodični pregled, te posebne procedure Vijeća za ljudska prava.

4.

Izgradnja kapaciteta

- 47.** Izgradnja kapaciteta je još jedna ključna komponenta za efikasno i značajno učešće osoba s invaliditetom. Zagovaranje će vjerovatnije biti uspješno kada organizacije rade strateški, imaju jasno razumijevanje političkih procesa i ulažu u vještine ljudi. Osnaživanje osoba s invaliditetom uključuje razvoj tehničkih, administrativnih i komunikacijskih vještina, kao i olakšavanje pristupa informacijama i alatima u pogledu njihovih prava, zakonodavstva i politike. Implementacija mnogih inovacija u Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom zahtijeva snažan i nezavisan pokret osoba s invaliditetom, koji može adekvatno odgovoriti na zahtjeve za učešćem u svim pitanjima koja su relevantna za pokret.
- 48.** Strukturalni izazovi su glavna prepreka za učešće osoba s invaliditetom u javnom odlučivanju. Kako obrazovni sistemi često ne uspijevaju adekvatno da uključe osobe s invaliditetom, njihove prilike i sposobnosti da uspješno učestvuju u javnom odlučivanju su ograničene. Ovo takođe utiče na institucionalne kapacitete organizacija koje ih predstavljaju. Nedostatak sistema socijalne zaštite da osigura dovoljan prihod i prilike za zapošljavanje, takođe utiče na kapacitet osoba s invaliditetom da posvete vrijeme i napore civilnom društvu.
- 49.** U skladu sa svojim obavezama iz Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, države trebaju ojačati kapacitete organizacija osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju da učestvuju u kreiranju politike, obezbjeđujući im obuke za izgradnju kapaciteta i pristup invaliditetu zasnovan na ljudskim pravima. Države takođe trebaju izgraditi sposobnosti, znanja i vještine potrebne organizacijama koje ih predstavljaju da zagovaraju za njihovo puno i efikasno učešće u društvu (npr. o temama kao što su strateško planiranje, komunikacije, čuvanje i otkrivanja podataka, konsultacije sa zainteresiranim stranama, umrežavanje, zagovaranje i nezavisni mehanizmi monitoringa).
- 50.** Poštujući samostalnost ovakvih organizacija, države ih trebaju podržati u razvoju jačih principa demokratskog upravljanja (kao što su poštivanje ljudskih prava, vladavina prava, transparentnost, odgovornost, pluralizam i participacija), te u jačanju njihove odgovornosti. Država takođe treba osigurati smjernice o tome kako organizacije osoba s invaliditetom mogu pristupiti sredstvima i diverzificirati svoje izvore podrške.

5.

Finansiranje

- 51.** Sposobnost organizacija koje predstavljaju osobe s invaliditetom da pristupe sredstvima finansiranja i resursima je sastavni i vitalni dio prava na slobodu udruživanja i efikasno učešće osoba s invaliditetom. Stabilnost finansiranja je neophodna kako bi se osigurali efikasni i održivi programi rada, što omogućuje organizacijama da rastu iznutra. Bilo koja, registrovana ili neregistrovana, organizacija bi trebala moći tražiti i osigurati sredstva i resurse od domaćih i međunarodnih donatora, uključujući i privatne osobe, privatne kompanije, organizacije civilnog društva, državu i međunarodne organizacije.
- 52.** Osiguranje održivog finansiranja je jedan od glavnih izazova s kojima se suočavaju organizacije koje predstavljaju osobe s invaliditetom. Prilozi ovom izvještaju pokazuju da su neke države uspostavile privremena ili stalna sredstva za podršku funkcionisanju ovih organizacija koje ih predstavljaju, kao i učešće osoba s invaliditetom u različitim procesima odlučivanja. Iako su ti programi važni za održivost organizacija koje ih predstavljaju, zabrinjava široka sloboda izbora državnih vlasti koju imaju prilikom dodjele sredstava jer može uticati na samostalnost i nezavisnost organizacija. Štaviše, zabrinjavajuće je da u nekim slučajevima, sredstva države bivaju namijenjena isključivo za pružanje usluga, što ograničava mogućnosti za finansiranje postojećih i potencijalnih organizacija koje su fokusirane prvenstveno na zagovaranje.
- 53.** Kad organizacije nisu u mogućnosti pristupiti domaćim sredstvima za podršku svojim aktivnostima, bilo zbog nedostatka ili ograničene dostupnosti vladinih sredstava za finansiranja ili nedostatka interesa privatnog sektora, one se često oslanjaju na vanjske izvore finansiranja. U tim slučajevima, želje donatora da finansiraju aktivnosti prije nego osnovne institucionalne funkcije, kao i njihovi ponekad suženi programi, mogu spriječiti organizacije koje predstavljaju osobe s invaliditetom da uspostave održivu organizacionu strukturu. Ovakvi trendovi utiču na dugoročno planiranje i angažman organizacija u određenom području. Osim toga, nedostatak finansija ili istorije finansiranja sprečava mnoge novonastale organizacije da apliciraju za bilo koju vrstu finansiranja.
- 54.** Preporuku Komiteta za prava osoba s invaliditetom da se povećaju dostupni javni resursi organizacijama osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju, uključujući i one koje predstavljaju djecu s invaliditetom, treba sprovesti kako bi se tim organizacijama omogućilo da ispune svoju ulogu u okviru Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Države ne bi trebale samo ekonomski podržavati osnivanje i jačanje organizacija osoba s invaliditetom, nego im i omogućiti pristup stranim finansijskim sredstvima u okviru međunarodne saradnje, koja OCD takođe imaju pravo koristiti.

6.

Strateški savezi

- 55.** Izgradnja mreža, koalicija i strateških saveza je od kritične važnosti, jer organizacije koje predstavljaju osobe s invaliditetom ne mogu graditi inkluzivna društva u izolaciji. Umrežavanje i stvaranje koalicija esencijalni su instrumenti za povećanje kolektivnog uticaja, kako u smislu organizacijskih tako i zagovaračkih kapaciteta. Oni takođe olakšavaju razmjenu informacija, iskustava i dobrih praksi, čime se povećavaju šanse za uspješno zagovaranje i doprinosi se pluralizmu i kompromisu.
- 56.** Organizacije koje predstavljaju osobe s invaliditetom trebaju graditi saradničke odnose s drugim akterima, uključujući organizacije civilnog društva iz drugih sektora, nevladine organizacije, organizacije zaštitnika ljudskih prava, pružatelje usluga, političke stranke, multilateralne organizacije i međunarodne agencije za saradnju, kako bi radili zajedno na poštivanju ljudskih prava i temeljnih sloboda osoba s invaliditetom. Saradnja zahtijeva zajedničko shvatanje pristupa invalidnosti sa stanovišta ljudskih prava, čime se izbjegava milosrdni i pokroviteljski pristup. Prava osoba s invaliditetom nisu “prava vezana za invaliditet”, nego univerzalna ljudska prava koja se odnose na sva ljudska bića.
- 57.** Postoje različite vrste saradnje u koje se uključuju organizacije osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju kao što su promocija uključivanja prava osoba s invaliditetom u zagovaračkim inicijativama koje provode druge skupine koje su predmet isključenja i diskriminacije, kao što su prava starosjedilaca ili starijih osoba. Ovaj pristup je od posebnog značaja, jer su osobe s invaliditetom često nevidljive i isključene iz rasprava i procesa ako iste nisu vezane za invaliditet. Nadalje, organizacije osoba s invaliditetom mogu imati koristi od snaga i iskustva drugih pokreta civilnog društva kako bi ojačali pokret osoba s invaliditetom.

7.

Žene i djevojke s invaliditetom

- 58.** Budući da su žene i djevojke s invaliditetom kroz istoriju nailazile na brojne prepreke da učestvuju u javnom odlučivanju, zbog neuravnoteženosti snaga i višestrukih oblika diskriminacije, one su imale manje mogućnosti da osnuju ili se pridruže organizacijama koje mogu predstavljati njihove potrebe kao žena i osoba s invaliditetom. Stoga, bez obzira na rasprostranjenost povreda njihovih ljudskih prava, povezanost između pola i pitanja vezanih za invaliditet, još uvijek nije u potpunosti uključena u rad različitih zainteresiranih strana koje promovišu prava osoba s invaliditetom ili prava žena. Potvrđujući ovu situaciju, Konvencija o pravima osoba s invaliditetom od država zahtjeva da poduzmu sve odgovarajuće mjere kako bi osigurale njihov puni razvoj, napredovanje i osnaživanje. Države moraju poduzeti korake kako bi se uklonile prepreke koje sprečavaju njihovo učešće u javnom odlučivanju i

moraju osigurati da svi participativni mehanizmi i tijela uzimaju u obzir oba faktora vezana i za invaliditet i za pol kao i složene odnose između njih.

- 59.** Države trebaju doprijeti direktno do žena i djevojaka s invaliditetom, posebno kad se kulturna i društvena sredina čine nesigurnim za njihovo učešće u otvorenim konsultacijama. Države takođe moraju uspostaviti odgovarajuće mjere kako bi osigurale da su perspektive žena i djevojaka s invaliditetom u potpunosti uzete u obzir i da neće trpiti nikakve odmazde za izražavanje svojih stavova i zabrinutosti, naročito u odnosu na seksualna i reproduktivna prava, rodno uslovljeno i seksualno nasilje.

8.

Inkluzivnost

- 60.** Države moraju promovisati učešće osoba s invaliditetom u svim skupinama stanovništva, uključujući i one koji su istorijski diskriminirani ili su u nepovoljnom položaju, kao što su starosjedioci, siromašni ili osobe iz ruralnih predjela, lezbijke, gejevi, biseksualne, transrodne i interseksualne osobe, i drugi. Države moraju osigurati da se glasovi osoba s invaliditetom iz cijelog životnog ciklusa čuju (naročito djece, adolescenata i starijih osoba) kao i čitavog niza oštećenja i iskustava invaliditeta (uključujući gluhe osobe, osobe iz autističnog spektra, gluho-slijepe osobe i osobe s psihosocijalnim ili intelektualnim invaliditetom).
- 61.** Organizacije osoba s invaliditetom trebaju promovisati učešće žena i djevojaka s invaliditetom, kao i osoba s invaliditetom iz svih grupa stanovništva, kao aktivnih članova, u duhu pluralizma i inkluzije. Dok organizacije koje predstavljaju osobe s invaliditetom mogu imati različite programe i različite angažmane na različitim nivoima vlasti, ova mnogostrukost interesa i strategija ne bi trebala dovesti do isključivanja određenih grupa osoba s invaliditetom. Samo prihvatanjem njihove raznolikosti, pokret osoba s invaliditetom će pronaći svoju snagu.

PROMOCIJA KONSULTACIJA I AKTIVNOG UKLJUČENJA OSOBA S INVALIDITETOM

1.

Zakonski okvir

- 62.** Konvencija o pravima osoba s invaliditetom zahtjeva od država da usvoje sve odgovarajuće zakonodavne, administrativne i druge mjere kako bi osigurale efikasno i aktivno učešće osoba s invaliditetom u javnom odlučivanju. Ovo podrazumjeva priznavanje prava osoba s invaliditetom na oboje, i učešće i udruživanje, kao i pravo organizacija osoba s invaliditetom da zastupaju osobe s invaliditetom na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou. Države moraju usvojiti pravni okvir koji dovodi do direktnog i indirektnog učešće osoba s invaliditetom u pravu i politici, izmjenama ili ukidanjem zakona, propisa, običaja i praksi koje ograničavaju sposobnost osoba s invaliditetom i organizacija koje ih predstavljaju. Učešće osoba s invaliditetom u javnom životu mora biti sastavni dio principa dobrog upravljanja.
- 63.** Nacionalni pravni okvir mora eksplicitno zahtijevati da državne vlasti blisko konsultuju i aktivno uključuju osobe s invaliditetom (uključujući žene i djecu s invaliditetom) putem organizacija osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju u razvoju i implementaciji zakona i politika u vezi s pitanjima koja se odnose na njih. To zahtjeva prethodne konsultacije i angažman organizacija osoba s invaliditetom na svim nivoima javnog odlučivanja, uključujući i njihov angažman prije donošenja zakona, politika i programa koji se odnose na njih. Ova obaveza se proteže izvan konsultacija i pristupa javnim prostorima odlučivanja i kreće se u područje partnerstva, delegiranih ovlaštenja i kontrole građana.
- 64.** Ono što je važno je da izraz “u vezi pitanja koja se odnose na osobe s invaliditetom”, kako je navedeno u Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom, treba shvatiti u širem smislu, da pokrije širok raspon zakonodavnih, administrativnih drugih mjera koje mogu direktno ili indirektno da utiču na osobe s invaliditetom. Ovo uključuje bilo koje procese donošenja odluka, bilo da su vezani za invaliditet ili su od opšteg interesa, koji bi mogli imati uticaj na njihove živote.

- 65.** Države moraju konsultovati i aktivno uključiti osobe s invaliditetom u kreiranje politika i zakona i uspostaviti formalne mehanizme i sredstva za žalbu na odluke koje su donesene bez ispunjenja ove pretpostavke validnosti.

2.

Institucionalna konsultativna tijela i mehanizmi

- 66.** Iako Konvencija o pravima osoba s invaliditetom naglašava uključenost osoba s invaliditetom u procese donošenja odluka kroz njihove organizacije koje ih predstavljaju, ne daje smjernice o tome kako bi trebalo osigurati učešće. Komitet o pravima osoba s invaliditetom je naglasio potrebu uspostavljanja formalnih mehanizme i protokola, na svim nivoima vlasti, kako bi sproveli sistematske konsultacije s organizacijama osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju. Ovi mehanizmi za konsultacije mogu uključivati institucionalna konsultativna tijela i druge formalne mehanizme za direktno učešće.
- 67.** Mnoge zemlje su usvojile nacionalne agencije zadužene za pitanja invaliditeta i unutar njih, koordinirajuće komitete ili slična tijela koja su sastavljena od raznih predstavnika vlasti, organizacija osoba s invaliditetom i nevladinih organizacija. Države bi trebale ojačati te strukture, tako da one mogu poslužiti kao kontakt osobe ili mehanizmi za koordinaciju implementacije Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i na taj način osigurati stalni prostor za učešće osoba s invaliditetom.
- 68.** Dok agencije zadužene za pitanja invaliditeta mogu biti efikasne za jačanje odnosa između države i civilnog društva, one bi trebale biti komplementarne direktnim konsultacijama i dijalogu kroz ostale formalne mehanizme, jer njihova struktura obično ograničava broj i raznolikost organizacija osoba s invaliditetom. Dodatni mehanizmi angažmana mogu biti u obliku okruglih stolova, participativnih dijaloga, javnih rasprava ili on-line konsultacija.
- 69.** Kao što se određene grupe osoba s invaliditetom suočavaju s dodatnim izazovima za njihovo učešće u javnom životu, one mogu biti neadekvatno zastupljene kroz postojeće organizacije koje ih predstavljaju u određenoj zemlji. Prema tome, države ne samo da moraju poticati i podržavati učešće osoba s invaliditetom iz ugroženih grupa u organizacijama osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju, nego i pokazati fleksibilnost i uspostaviti konsultativne mehanizme kako bi se omogućilo učešće svih osoba s invaliditetom. Ovo je naročito važno za osobe s višestrukim oštećenjima, osobe s intelektualnim ili psihosocijalnim invaliditetom, osobe u autističnom spektru i gluho-slijepe osobe. Države moraju osmisliti strategije kojima je cilj osigurati učešće tih grupa. Široka inkluzija osoba s invaliditetom u cijelom procesu javnog odlučivanja je jedan od najefikasnijih alata za države da razviju istinski inkluzivna i raznolika društva.
- 70.** Konačno, države moraju promovirati učešće organizacija osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju izvan savjetodavnih tijela i mehanizama vezanim za invaliditet. U mnogim zemljama, iako su OCD dio različitih komiteta ili akademskih tijela koja rade na različitim pitanjima (poput siromaštva, zapošljavanja ili obrazovanja), organizacije osoba s invaliditetom rijetko su pozvane da učestvuju. Kao što

je invaliditet multisektoralno pitanje, organizacije osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju trebaju imati istu priliku učestvovati i u ovim forumima kao i drugi.

3.

Nediskriminacija

- 71.** Države moraju osigurati pravo na učešće u donošenju odluka za sve osobe s invaliditetom na ravnopravnoj osnovi s drugima. Zbog toga se moraju obavezati da garantuju to pravo, bez diskriminacije na osnovu invaliditeta, te uklanjanjem diskriminacije protiv osoba s invaliditetom na temelju njihove rase, boje kože, pola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog, etničkog, urođenog ili socijalnog porijekla, imovine, rođenja, starosti ili drugog statusa.
- 72.** Pošto su žene i djevojke s invaliditetom na višem riziku od suočavanja s mnogostrukim oblicima diskriminacije, potrebno je obratiti posebnu pažnju na garantovanje prava na aktivno i direktno učešće u svim procesima donošenja odluka koji utiču na njihove živote.
- 73.** Kadgod je potrebno, države moraju takođe obezbijediti razumno prilagođavanje za osobe s invaliditetom u svim dijalogima i procesima konsultacija. Ovo razumno prilagođavanje mora uključivati odgovarajuće vremenske okvire i tehničku pomoć potrebnu kako bi se osiguralo njihovo efikasno učešće na ravnopravnoj osnovi s drugima. Nažalost, mnoge zemlje ne priznaju to pravo ili ga ograničavaju na područje sektora zapošljavanja. Međutim, prema međunarodnom zakonu o ljudskim pravima, države imaju neposrednu obavezu da ispune pravo na razumno prilagođavanje, koje nije predmet progresivne realizacije i čije neobezbjeđenje predstavlja diskriminaciju.
- 74.** U većini zemalja, djeca s invaliditetom ne dobijaju pomoć na osnovu invaliditeta ili starosti, koja će im omogućiti da učestvuju u procesima donošenja odluka koje mogu biti relevantne za njihove živote. Države bi trebale garantovati prava djece s invaliditetom da slobodno izražavaju svoje mišljenje o svim pitanjima koja ih se tiču i dati svoje mišljenje u skladu s njihovom dobi i zrelosti, ravnopravno s drugom djecom. Prilozi ovom izvještaju ilustruju koristi od implementacije strategije koje uključuju invaliditet i smjernice o učešću djece u donošenju odluka.

4.

Pristupačnost

- 75.** Države moraju garantovati pristup svim sadržajima i procedurama koji se odnose na javno odlučivanje i konsultacije. Pristupačnost je preduslov za osobe s invaliditetom da u potpunosti učestvuju u

svim aspektima života. Prema tome, u skladu s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom, države moraju poduzeti odgovarajuće mjere kako bi osigurale da osobe s invaliditetom imaju pristup, na ravnopravnoj osnovi s drugima, fizičkoj okolini, transportu, informacijama i komunikacijama (uključujući i informacijsko komunikacijske tehnologije i sisteme) i drugim objektima i uslugama otvorenim ili obezbjeđenim javnosti, kako u urbanim tako i u ruralnim sredinama.

- 76.** Bez pristupačnih informacija i komunikacija, dosta osoba s različitim invaliditetom ne može efikasno učestvovati u kreiranju odluka i politike. Ovo je naročito slučaj za osobe sa senzornim i intelektualnim oštećenjima. Uopšte, tijela i mehanizmi za odlučivanje ne izrađuju niti distribuiraju informacije u pristupačnim formatima (format jednostavan za čitanje npr.), niti osiguravaju dostupnost tumačenja na znakovni jezik, vodiča-prevoditelja za gluho-slijepe osobe ili titlovanja u javnim raspravama. Države moraju osigurati da cijeli proces javnog odlučivanja bude pristupačan, uključujući zgrade, informacije, materijale i komunikaciju koja se odnosi na javne rasprave.
- 77.** Nove informacijsko komunikacijske tehnologije, posebno internet, mogu značajno povećati učešće osoba s invaliditetom u procesima javnog odlučivanja. Postoji rastuća osvještenost o ulozi interneta u širenju pojma “online građanina”, naročito putem e-vlada i inicijativa e-demokracije. Države trebaju povećati svoje napore u smanjenju jaza u pristupu korištenju interneta i drugih informacijsko komunikacijske tehnologije, osiguravajući potpunu pristupačnost. Elektronsko/internet učešće ne bi trebalo spriječiti države da pružaju i druge oblike učešća i konsultacija.

5.

Dobra vjera

- 78.** Države moraju konsultovati i uključiti organizacije koje predstavljaju osobe s invaliditetom u dobroj vjeri. To je osnovni princip dobrog upravljanja i međunarodnog prava, kao što je navedeno u članu 2. (2) Povelje Ujedinjenih nacija. Princip dobre vjere zahtijeva da strane rade pošteno i pravedno jedni s drugima, predstavljaju svoje motive i ciljeve istinito, te se suzdržavaju od preuzimanja bilo kakve nepravedne prednosti.
- 79.** Prema tome, dobra vjera bi trebala biti kamen temeljac svih državnih akcija za vrijeme procesa dijaloga i konsultacija s organizacijama osoba s invaliditetom, te država treba proširiti tumačenja vlastitih pravila za učešće u javnom odlučivanju. Konsultacije moraju obuhvatiti transparentnost, uzajamno poštovanje, značajan dijalog i iskrenu želju da se postigne konsenzus. Konsultacije se moraju provoditi u skladu s procedurama koje su primjerene okolnostima raznolikosti pokreta osoba s invaliditetom i moraju računati na razumne i realne vremenske okvire.
- 80.** Države trebaju preduzeti periodične evaluacije funkcioniranja različitih mehanizama učešća i konsultacija, uz aktivno učešće organizacija osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju, kako bi se osiguralo da se poštuje princip dobre vjere. Prilozi za ovaj izvještaj naglašavaju važnost razvoja kodeksa ponašanja za konsultacije i angažman s organizacijama civilnog društva.

6.

Podizanje svijesti

- 81.** Zbog stigme i segregacije, osobe s invaliditetom često ostaju nevidljive u društvu i njihova mišljenja se ne uzimaju u obzir ili se ne priznaju kao važeća. Države moraju podići svijest društva o značaju učešća osoba s invaliditetom u javnom odlučivanju i o pozitivnom uticaju koji imaju na donošenje odluka. Država bi trebala razviti posebne programe obuke usmjerene na vlasti i javne službenike, a posebno one koji su uključeni u kreiranje politike. Ove aktivnosti se moraju poduzeti u dogovoru sa organizacijama osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju, kao što se mora osigurati aktivno učešće osoba s invaliditetom kao nastavnika, instruktora ili savjetnika.

- 82.** Države trebaju implementirati programe obuke za podizanje svijesti o pravima osoba s invaliditetom. Organizacije osoba s invaliditetom mogu da doprinesu tim naporima edukacijom osoba s invaliditetom o njihovim pravima i odgovornostima i o tome kako će predložene politike i odluke uticati na njihove živote. Obrazovni i programi podizanja svijesti zasnovani na pristupu invaliditetu sa stanovišta ljudskih prava takođe mogu doprinijeti promociji i zaštiti demokracije.

KLJUČNA PODRUČJA ZA UČEŠĆE

1.

Pravno usklađivanje

- 83.** Države potpisnice međunarodnih i regionalnih instrumenata ljudskih prava imaju obavezu da osiguraju da njihovo domaće zakonodavstvo bude u skladu s međunarodnim standardima. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom zahtjeva od država da usvoje sve odgovarajuće zakonske mjere za sprovođenje ljudskih prava i temeljnih sloboda osoba s invaliditetom, kao i da ukinu bilo koje protivrječne zakone. Zbog toga, države trebaju poduzeti holistički pregled adekvatnosti njihovog postojećeg zakonodavstva, u svjetlu njihovih obaveza prema Konvenciji. Tokom ovog procesa, države moraju blisko konsultovati i aktivno uključiti osobe s invaliditetom preko organizacija koje ih predstavljaju.
- 84.** Osobe s invaliditetom mogu učestvovati u zakonodavnim procesima na različite načine. U mnogim zemljama, građani imaju pravo da predlože zakonodavne inicijative, referendume i peticije, bez odobrenja političkih stranaka ili državnih vlasti. Države moraju osigurati da su ove direktne demokratske procedure u potpunosti pristupčane za osobe s invaliditetom.
- 85.** Dok se zakonodavni proces može razlikovati od zemlje do zemlje, zakonodavna tijela treba da garantuje učešće osoba s invaliditetom u cijelom procesu, uključujući dogovorena tijela ili komore da raspravljaju i glasaju o nacrtima zakona o pitanjima koja se odnose na osobe s invaliditetom. Nacionalni zakonodavac treba utvrditi posebne odredbe u svojim pravilima postupanja kako bi se omogućilo učešće predstavnika organizacija osoba s invaliditetom u savjetodavnim grupama i zakonodavnim komitetima, kao i u javnim raspravama i online konsultacijama. Pristupačnost objekata i procedura mora biti garantovana.

2.

Budžetiranje

- 86.** Pravo osoba s invaliditetom da učestvuju u javnom odlučivanju takođe pokriva procese izrade javnih budžeta. Organizacije osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju mogu igrati važnu ulogu u javnom budžetiranju, pružajući ključne informacije o problemima, potrebama i prioritetima osoba s invaliditetom. Učešće osoba s invaliditetom i organizacije koje ih predstavljaju u javnim budžetima osigurava da se sredstva dodjeljuju prioritetnim oblastima, te da su organi koji sprovode opšte i specifične politike i programe vezane za invaliditet odgovorni za svoj rad.
- 87.** Države sve više uvode participativne mehanizme budžetiranja, koji omogućavaju građanima da utiču na dodjelu javnih resursa kroz direktne razgovore i pregovore sa vlastima. Iako su participativni procesi budžetiranja vrijedna prilika za osobe s invaliditetom da utiču na države da budu odgovornije prema njihovim potrebama i željama, efikasnost učešća osoba s invaliditetom zavisi od obezbjeđenja pristupačnosti i izgradnje kapaciteta osoba s invaliditetom.
- 88.** Prilozi za ovaj izvještaj su pokazali da su osobe s invaliditetom i organizacije koje ih predstavljaju uglavnom isključeni iz procesa javnog budžetiranja. Neadekvatna alokacija resursa i neadekvatna identifikacija prioritetnih područja, uključujući i finansiranje participativnih mehanizama i organizacija osoba s invaliditetom, su problem. Države stoga moraju usvojiti okvir koji olakšava učešće osoba s invaliditetom i organizacija koje ih predstavljaju u svim fazama procesa budžetiranja.

3.

Nacionalna implementacija i monitoring

- 89.** Član 33 Konvencije o pravima osoba s invaliditetom nalaže državama da odrede jednu ili više odgovornih osoba ili tijela i da razmotre uspostavljanje mehanizma koordinacije za unapređenje i olakšanje implementacije Konvencije na svim nivoima. Od države se takođe traži da uspostavi nezavisni mehanizam za monitoring implementacije Konvencije. Uključivanje i puno učešće osoba s invaliditetom i organizacija koje ih predstavljaju je potrebno ne samo u procesu monitoringa, nego u svim odredbama člana 33.
- 90.** Prema tome, uspostavljanje bilo kojeg nacionalnog okvira za implementaciju ili monitoring Konvencije o pravima osoba s invaliditetom mora uključiti osobe s invaliditetom putem njihovih organizacija. Ovi okviri moraju funkcionisati na transparentan način i osobama s invaliditetom mora biti dozvoljeno da

definiraju kriterije reprezentativnosti u skladu sa svojim procedurama. Autonomija i nezavisnost mehanizama za monitoring i organizacija koje ih predstavljaju mora biti osigurana kako bi se omogućila njihova efikasnost.

4.

Međunarodni monitoring

- 91.** Konvencija o pravima osoba s invaliditetom naglašava važnost učešća osoba s invaliditetom i organizacija koje ih predstavljaju na međunarodnom nivou. Konvencija poziva države da konsultuju i uključe organizacija osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju u pripremu državnog izvještaja Komitetu o pravima osoba s invaliditetom (vidi čl. 35 (4) Konvencije). Države bi trebalo da konsultuju osobe s invaliditetom pri izradi njihovih izvještaja za druge mehanizme za ljudska prava, kao što su druga sporazumna tijela, univerzalni periodični pregled i posebne procedure.
- 92.** Konvencija o pravima osoba s invaliditetom takođe poziva države da blisko konsultuju i aktivno uključe osobe s invaliditetom, kroz organizacije koje ih predstavljaju, kada predlažu kandidate stručnjake da rade u Komitetu o pravima osoba s invaliditetom (vidi čl. 34 (3) Konvencije). Ovo pruža mogućnost osobama s invaliditetom da predlože kvalifikovane kandidate ali i da budu imenovani kao članovi Komiteta. Države treba da podstiču prijave osoba s invaliditetom i podrže njihovo učešće u izbornom procesu za ovaj Komitet i druga sporazumna tijela.
- 93.** U posljednjih nekoliko godina, nekoliko prijedloga je napravljeno za jačanje sistema sporazumnih tijela i prevazilaženje prošlih izazova, uključujući i angažman sa civilnim društvom. Mogućnosti osoba s invaliditetom i organizacija koje ih predstavljaju da učestvuju u međunarodnom monitoringu ljudskih prava zahtjeva dostupnost postupaka i informacija u pristupačnim formatima. Univerzalni periodični pregled, sporazumna tijela ljudskih prava i posebne procedure Vijeća za ljudska prava, kao i regionalna tijela za ljudska prava, trebaju povećati napore u tom pogledu.

5.

Međunarodni procesi donošenja odluka

- 94.** Zahtjev za uključenje osoba s invaliditetom i organizacije koje ih predstavljaju se proteže i na međunarodne procese donošenja odluka. Takvo učešće može osigurati da su potrebe i zahtjevi osoba s invaliditetom adekvatno uključeni u glavne tokove i integrisani u rad sistema Ujedinjenih nacija, uključujući i sve njihove programe, fondove, specijalizirane agencije i druga tijela. Sistem Ujedinjenih nacija treba da garantuje učešće osoba s invaliditetom preko njihovih organizacija koje ih predstav-

ljaju aktivno tražeći njihove inpute u svim međunarodnim procesima donošenja odluka, uključujući i procese unutar samih Ujedinjenih nacija, kao što su razvoj i monitoring akcionih planova širom sistema, strateško planiranje i upravljanje. U tu svrhu, sistem Ujedinjenih nacija treba osigurati direktno učešće osoba s invaliditetom na međunarodnim samitima, sastancima na visokom nivou, stalnim forumima i konferencijama osoba s invaliditetom. Učešće osoba s invaliditetom i organizacija koje ih predstavljaju u svim aspektima implementacije i procesa monitoringa Agende za održivi razvoj 2030. je imperativ.

- 95.** Međunarodni procesi odlučivanja izvan sistema Ujedinjenih nacija su od ključnog značaja. Uključivanje i učešće osoba s invaliditetom i njihovih organizacija koje ih predstavljaju u izradi regionalnih sporazuma, usvajanju međunarodnih trgovinskih sporazuma, i pregledu i ažuriranju politika zaštite Svjetske banke, između ostalog, su jednako važni.

6.

Međunarodna saradnja

- 96.** Međunarodna saradnja je ključna za podršku nacionalnim naporima za ostvarenje svrhe i ciljeva Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, posebno u zemljama u razvoju. Države moraju poduzeti odgovarajuće i djelotvorne mjere za podsticanje međunarodne saradnje među državama, uključujući i Jug-Jug i trokutnu saradnju (sistemi međunarodne pomoći), u partnerstvu, ako je primjereno, s relevantnim međunarodnim i regionalnim organizacijama i organizacijama civilnog društva, posebno organizacijama osoba s invaliditetom. Uključivanje i konsultacije osoba s invaliditetom su neophodne kako bi se osiguralo da su oboje i agenti i korisnici službene razvojne pomoći. Države trebaju uzeti u obzir njihovu stručnost u identifikaciji prioriternih područja za finansiranje, kao i ključna područja za izgradnju kapaciteta i istraživanja. Prilozi za ovaj izvještaj ukazuju na dodanu vrijednost uspostavljanja konsultativnog foruma koji uključuje osobe s invaliditetom ili radnih grupa koje su priključene nacionalnim agencijama za saradnju.
- 97.** Usvajanje održivih razvojnih ciljeva s konkretnim referencama na osobe s invaliditetom predstavlja odličnu priliku za postizanje koordiniranog angažmana međunarodnih donatora u unapređenju prava osoba s invaliditetom. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i Agenda za održivi razvoj 2030. su komplementarni i trebaju međusobno jačati da garantuju potpunu inkluziju i učešće osoba s invaliditetom.
- 98.** Međunarodna agencija za saradnju treba direktno uključiti i podržati organizacije koje predstavljaju osobe s invaliditetom, a treba uzeti u obzir povećanje sredstava za postizanje tog angažmana i podrške. U posljednjih nekoliko godina, mnogi donatori su smanjili broj regija i zemalja u kojima posluju, na taj način utičući na organizacije osoba s invaliditetom u zemljama sa srednjim dohotkom. Osim toga, sredstva su često vezana za uslov da organizacija mora osigurati procenat sufinansiranja iz nekog drugog izvora, ali mnoge organizacije osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju nisu u stanju da ispune ovaj zahtjev i na taj način su isključeni iz takve pomoći. Donatori bi trebali da uzmu ovaj faktor u obzir i pokažu fleksibilnost u svojim uslovima.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

- 99.** Pravo osoba s invaliditetom da učestvuju u političkom i javnom životu na ravnopravnoj osnovi s drugima uključuje pravo da učestvuju u donošenju odluka. Ovo zadnje je bitan uslov za pristup zasnovan na ljudskim pravima u razvoju i realizaciji održivih razvojnih ciljeva. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom pruža čvrst okvir za garanciju učešća organizacija osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju, kao i njihovo aktivno uključivanje i učešće u javnom odlučivanju. Države moraju prihvatiti ove obaveze kao priliku za poboljšanje dobrog i efikasnog upravljanja i podsticati djelovanje i osnaživanje osoba s invaliditetom.
- 100.** Specijalna izvjestiteljica nudi sljedeće preporuke za pomoć državama u ostvarivanju prava osoba s invaliditetom da učestvuju u donošenju odluka:
- (A) Priznati u domaćem zakonodavstvu pravo osoba s invaliditetom da učestvuju u političkom i javnom životu na ravnopravnoj osnovi s drugima, uključujući i pravo na učešće u javnom odlučivanju;
  - (B) Kreirati povoljno okruženje za uspostavljanje i funkcionisanje organizacija osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju, naročito na sljedeće načine:
    - (I) Usvajanjem političkog okvira povoljnog za njihovo osnivanje i održivi rad;
    - (II) Garantovanjem njihove nezavisnosti i autonomije od strane države;
    - (III) Pružanjem podrške za jačanje kapaciteta;
    - (IV) Osiguravanjem pristupa mehanizmima finansiranja, uključujući i javno finansiranje i međunarodnu saradnju;
  - (C) Usvajanjem zakona koji zahtijevaju od državne vlasti bliske konsultacije i aktivno uključivanje osobe s invaliditetom, uključujući djecu i žene s invaliditetom, preko organizacija koje ih predstavljaju, u razvoj i implementaciju zakonodavstva i politike koje ih se direktno ili indirektno tiču. Države trebaju uspostaviti formalne mehanizme i pravna sredstva da ospore odluke koje se ne pridržavaju ovog zahtjeva;
  - (D) Uključenjem žena i djevojaka s invaliditetom i osiguranjem njihovog direktnog učešća u svim procesima javnog odlučivanja, i garancijama da se takvo učešće i konsultacije odvijaju u sigurnom okruženju, posebno u procesima koji se odnose na izradu zakonodavnih i mjera politike u vezi nasilja i seksualnog zlostavljanja;
  - (E) Osiguranjem učešća osoba s invaliditetom i organizacija koje ih predstavljaju u svim procesima usklađivanja zakona sa Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom, kao i u nacionalnoj implementaciji i monitoringu Konvencije;

- (F) Aktivnim uključenjem i bliskim konsultacijama osoba s invaliditetom i organizacija koje ih predstavljaju u procesima izrade javnih budžeta i u međunarodnoj saradnji među državama;
- (G) Garancijama pristupačnosti svih objekata, procedura i informacija koje se odnose na javno odlučivanje i konsultacije;
- (H) Obezbjedenjem razumnog prilagođavanja za osobe s invaliditetom u svim postupcima koji se odnose na javno odlučivanja i konsultacije;
- (I) Usvajanjem strategije kojom bi se osiguralo učešće osoba s invaliditetom u procesu donošenja odluka i kojom bi se obezbjedila odgovarajuća pomoć vezana za invaliditet i dob kako bi mogli učestvovati u takvim procesima;
- (J) Poticanjem i podržavanjem učešća osoba s invaliditetom iz ugroženih grupa, naročito onih koji su izloženi diskriminaciji na temelju njihove rase, boje kože, pola, jezika, vjere, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog, etničkog, autohtonog ili socijalnog porijekla, imovine, rođenja, starosti ili drugog statusa;
- (K) Podržavajući učešće osoba s invaliditetom u međunarodnim procesima donošenja odluka;

101. Specijalna izvjestiteljica preporučuje da međunarodne agencije za saradnju direktno uključe i podrže organizacije osoba s invaliditetom koje ih predstavljaju;

102. Specijalna izvjestiteljica preporučuje da cijeli sistem Ujedinjenih nacija nastavi svoje napore na promociji učešća osoba s invaliditetom u svim međunarodnim procesima donošenja odluka, posebno u implementaciji održivih razvojnih ciljeva.

#PonosniNaSebe

BORBA ZA PRAVEDNO DRUŠTVO U KOJEM
OSOBE S INVALIDITETOM IMAJU JEDNAKE
MOGUĆNOSTI ZA RAVNOPRAVNO UČEŠĆE

Ovu publikaciju je finansirala Švedska međunarodna agencija za razvoj i saradnju, Sida.